

5977 SAYILI BİYOGÜVENLİK KANUNU'NDA DÜZENLENEN SUÇLAR IN THE 5977 NUMBERED BIOSAFETY LAW COORDINATED CRIMES

Mustafa ÖZEN*

Özet: Bu makalede, 5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu'nda düzenlenen suçlar incelenmiştir. Söz konusu kanun, 18/3/2010 tarihinde kabul edilmiştir. Bu bakımdan bu kanun yürürlüğe gireli yaklaşık dört yıl geçmiştir. Kanunda düzenlenen suçlar, suçun konusu, suçun maddi ve manevi unsurları, hukuka uygunluk nedenleri, suçun özel görünüş nedenleri (teşebbüs, iştirak ve içtima) ile yaptırım ve muhkeme hukuku açısından değerlendirilmiştir.

5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu'nda düzenlenen suçların maddi konusu, önem taşımaktadır. Çünkü, bu kanunda düzenlenen suçların maddi konusunu; Genetik yapısı değiştirilmiş organizma (GDO), GDO ve ürünler ve GDO'lardan elde edilen ürünler oluşturmaktadır. Söz konusu bu ürünler, insan sağlığı ile yakından ilgilidir. Bu açıdan bakıldığında, konunun önemi daha da artmaktadır. 5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu'nu yapılırken uluslararası sözleşmeler ve metinlerin dikkate alınmadığı dikkate sunulmuştur. Bu nedenle, bu kanundaki suçların uygulanmasında ortaya çıkabilecek sorunlara değinilmiştir. Bu kapsamda, ülkemizde az sayıda da olsa uygulamadan örnekler verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Biyogüvenlik Kanunu, Suç, Suçun Konusu, Suçun Maddi ve Manevi Unsurları, Hukuka Uygunluk Nedenleri, Teşebbüs, İştirak, İçtima, Uluslararası Sözleşmeler.

Abstract: In this article, 5977 numbered biosafety law in the coordinated crimes inspected. the point in question law, in date is 18/3/2010 carried. In this respect this law come into force about four year the past. In the law coordinated crimes, subject matter, crimes provisions pecuniary and non-pecuniary, lawful legal acts, crimes price view options (enterprise, participation and mixed of crimes) and sanction and procedure in valued.

This 5977 numbered biosafety law in the coordinated crimes subject matter is have a place in.

Because, this law in the coordinated crimes subject matter, genetically modified organism, genetically modified organism and fruits and genetically modified organism obtained in constitute. The point in question this products, human health about be closely connected with. When considered from this point of view, the heart

* Doç. Dr. Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

of the matter is increase. This 5977 numbered biosafety law code, international treaties and texts is fall on stony ground in offer an opinion. This is why, this law in the crimes in operation recovered immediate concerns explicated. For eaxmple, in this context, in my state has phenomenal in the practice gives.

Keywords: biosafety law, crimes, subject matter, actus reus and mens rea, reasons of lawful, enterprize, participation, mixed of crimes, international treats.

Genel Olarak

5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu (BK), 18/3/2010 tarihinde kabul edilmiş, Resmi Gazetenin 27533 sayısında 26/3/2010 tarihinde yayınlanmıştır.

BK'nın amacı, 1. maddede, 'Bilimsel ve teknolojik gelişmeler çerçevesinde, modern biyoteknoloji kullanılarak elde edilen genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar ve ürünlerinden kaynaklanabilecek riskleri engellemek, insan, hayvan ve bitki sağlığı ile çevrenin ve biyolojik çeşitliliğin korunması, sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla biyogüvenlik sisteminin kurulması ve uygulanması, bu faaliyetlerin denetlenmesi, düzenlenmesi ve izlenmesi ile ilgili usul ve esasları belirlemektir' şeklinde düzenlenmiştir.

Bu kanun, ülkemizde henüz tam anlamıyla bilinmemektedir. Bu nedenle de, bu kanun üzerinde gereği gibi araştırma ve bilimsel çalışmalar yapılmamıştır. Konunun hukuksal boyutu da ihmal edilmiştir. Böylesine ağır hukuki ve cezai yaptırımlar öngören ve gıda ve içecek sektöründe faaliyet gösteren binlerce firmayı ilgilendiren inceleme konumuz olan bu kanunda düzenlenmiş suçlar konusunda herhangi bir bilimsel çalışmaya rastlayamadık. Bu bilimsel çalışmayla bu konudaki önemli eksikliğin giderilmesine katkı sağlamayı amaçladık.

BK m. 15'te, suç ve cezalar düzenlenmiştir.

BK m. 15'te dört farklı fıkraya yer verilmiş, her bir fıkroda suç oluşturan farklı hareketler ve farklı cezalar düzenlenmiştir.

BK m. 15'te tek suç düzenlemesi mi var yoksa her bir fıkroda farklı suç düzenlemesi mi vardır?

BK m. 15'te dört farklı fıkroda yer alan düzenlemeler aynı suç tipi-

nin farklı işleniş şekilleridir. Bu nedenle bağımsız suç tipleri değildir. Bağımsız suç tipleri olarak kabul edilmemesi, zincirleme suç hükümlerinin uygulanmasında fail lehine sonuç doğurur. Çünkü aynı suç işleme kararı kapsamında kanun maddesinin aynı fıkraları veya farklı fıkraların işlenmesi halinde zincirleme suç hükümleri uygulanabilmektedir. Eğer, bağımsız suç tipleri olarak kabul edilirse, aynı suç işleme kararı kapsamında kanun maddesinin, farklı fıkraların ihlal edilmesi halinde gerçek içtima hükümleri uygulanacaktır.

Suç İle Korunan Hukuksal Değer

BK m. 15'te dört farklı fıkra halinde düzenlenen suçlarda korunan hukuksal değer, kamu sağlığı (sağlık hakkı) dır. Toplum sağlıklı gıda tüketme hakkına sahiptir. Sağlıklı gıda tüketme, sadece kişiyi değil, bütün toplumu ilgilendirmektedir. Çünkü, sağlıksız gıda tüketen kişi, toplum içinde yaşadığı için bu tür sağlıksız gıdalardan doğabilecek bütün hastalıklar toplumu etkileyecektir. Ayrıca çevremizi tehdit eden birçok çevresel unsurla baş etmek de geleceğimiz açısından çok önem taşımaktadır. GDO ve GDO'lardan elde edilen ürünler biyoçeşitliliği etkileyebilmekte ve çevredeki bitkilerin doğal yapısını bozabilmektedir.

Ayrıca, çevre de korunmaktadır. Çünkü GDO ve GDO'lardan elde edilen ürünler, çevredeki bitkilerin doğal yapısını bozabilmektedir.

Burada önemle belirtmek gerekir ki, BK m. 15'te tek suçun bulunduğu dört farklı düzenlemenin tek suçun birer işleniş şekli olduğunu belirttik. Bu nedenle alt başlıklarda suç kelimesine, başlıkların altında ise suçlar kelimesine yer verilecektir. Çünkü dört farklı fıkroda aynı suçun birden çok işleniş şekili bulunmaktadır.

Suçun Konusu

Suçun konusu kendi içinde suçun hukuki konusu ve suçun maddi konusu olarak ikiye ayrılır.

1) Suçun Hukuki Konusu

BK m. 15'te dört farklı fıkroda düzenlenen suçların hukuki konuları, suç ile korunan hukuksal değer ile aynıdır. Bu nedenle, bu suçun hukuki konusu, kamu sağlığı (sağlık hakkı) dır.

Bu suçlar, konu bakımından tehlike suçudur. Tehlike suçu olarak da soyut tehlike suçudur. Bu nedenle, zarar suçu değildir.

2) Suçun Maddi Konusu

BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenmiş suçların maddi konusu, Genetik yapısı değiştirilmiş organizma (GDO), GDO ve ürünler ve GDO'lardan elde edilen ürünlerdir.

GDO, GDO ve ürünler ve GDO'lardan elde edilen ürünler ne anlama gelmektedir?

BK m. 2/1-i'ye göre, 'Genetik yapısı değiştirilmiş organizma (GDO): Modern biyoteknolojik yöntemler kullanılmak suretiyle gen aktararak elde edilmiş, insan dışındaki canlı organizmayı' ifade eder.

BK m. 2/1-j'ye göre, 'GDO'lardan elde edilen ürünler: Kısmen veya tamamen GDO'lardan elde edilmekle birlikte GDO içermeyen veya GDO'dan oluşmayan ürünleri' ifade eder.

BK m. 2/1-j'ye göre, 'GDO ve ürünleri: Kısmen veya tamamen GDO'lardan elde edilen, GDO içeren veya GDO'lardan oluşan ürünleri' ifade eder.

Suçun Faili

BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenmiş suçların faili, BK m. 15'te dört farklı fıkra halinde düzenlenen ve suç olarak kabul edilen yasaklanmış hareketleri işleyen herkes olabilir. Bu nedenle, özgü suç değildir.

Suçun Mağduru

BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenmiş suçların mağduru, toplum (kamu) dur. Çünkü suçun mağduru suç ile korunan hukuksal değerlerin sahibidir. Suç ile korunan hukuksal değer, kamu sağlığı (sağlık hakkı) dır.

Suçun Maddi Unsuru

Suçun maddi unsuru kendi içinde; hareket, netice ve nedensellik bağı olarak üçe ayrılarak incelenebilir.

1) Hareket

BK m. 15'te dört farklı fıkra halinde düzenlenen suçlar, hareket bakımından sırf hareket suçudur.

BK m. 15'te dört farklı fıkra halinde düzenlenen suçlarda, suç oluşturan birden fazla harekete yer verilmiştir. Bu nedenle her bir fıkrada suç olarak kabul edilen hareketleri ayrı ayrı incelemek gerekir.

a) BK m. 15/1'de Suç Olarak Kabul Edilen Hareketler

BK m. 15/1'e göre, 'GDO ve ürünlerini bu Kanun hükümlerine aykırı olarak ithal eden, üreten veya çevreye serbest bırakan kişi, beş yıldan on iki yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır'.

Bu düzenlemede suç olarak kabul edilen hareketler şu şekilde ifade edilebilir:

İthal etmek hareketi, Türkiye sınırları dışından bu Kanun hükümlerine aykırı GDO ve ürünlerini Türkiye sınırları içine sokmak veya girdirmek şeklinde anlaşılmalıdır.

Türkiye sınırları ifadesi, kara ve karasuları sınırları şeklinde anlaşılmalıdır. Çünkü bu durumda kamu sağlığı tehlikeye girmektedir. Bu nedenle, farazi ülke kapsamında kabul edilen Türkiye Cumhuriyetine veya Türkiye Cumhuriyeti'nin vatandaşına ait deniz, demiryolu veya hava (sivil veya askeri fark etmez) araçlarına GDO ve ürünlerini koymak veya sokmak bu suçu oluşturmamalıdır. Yani, ithal kelimesi korunan hukuksal yarar açısından bakılarak dar yorumlanmalıdır.

Çevreye serbest bırakmak, GDO ve ürünlerindeki gıda güvenliğine zarar verecek maddelerin başka gıdalara veya ürünlere bulaşmasını sağlayacak şekilde salıvermek ya da denetimsiz bırakmak şeklinde anlaşılmalıdır. Bu nedenle, GDO ve ürünlerin mutlaka gıda veya gıda yapımında kullanılacak ekim halinde bulunan yerlere bırakılması veya salıverilmesi zorunlu değildir. Burada bir denge kurulmalıdır. Çevre kelimesi ne sınırsız bir anlamda kullanılmalı ne de belirli bir bölgeyle sınırlandırılmalıdır. Burada ölçü, GDO ve ürünlerin denetimsiz bırakılması halinde başka gıda ürünlerine veya gıdaya dönüştürülebilecek bitkilere bulaşma imkân ve ihtimali olan çevreyi tespit etmek gerekir. Bu tespit her somut olaya soruşturma veya kovuşturma makamları tarafından yapılacaktır.

Öncelikle ifade etmek gerekir ki, bu düzenlemede seçimlik hareketli bir suça yer verilmiştir. Çünkü bu düzenlemedeki suç, iki farklı hareket ile işlenebilir. Bu hareketler arasında 'veya' bağlacı kullanılmıştır.

Bu suçu oluşturan seçimlik hareketler, icrai şekilde işlenebilir.

Bu suçu oluşturan seçimlik hareketler, serbest harekettirler. İthal etme veya çevreye serbest bırakma, değişik şekillerde işlenebilir.

b) BK m. 15/2'de Suç Olarak Kabul Edilen Hareketler

BK m. 15/2'ye göre, 'Bu Kanunda belirlenen esaslar çerçevesinde ithal edilen veya işlenen GDO'ları veya GDO'lu ürünlerini, ithal izninde belirlenen amaç ve alan dışında kullanan, satışa arz eden, satan veya devreden ya da bu özelliğini bilerek ve ticari amaçla satın alan, kabul eden, nakleden veya bulunduran kişi, dört yıldan dokuz yıla kadar hapis ve yedi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır'.

İthal izninde belirlenen amaç ve alan dışında kullanmak kelimesi, GDO'ları veya GDO'lu ürünlerini insan sağlığına tehdit oluşturacak şekilde kullanmak şeklinde anlaşılmalıdır. Bu nedenle, insan sağlığına tehdit oluşturmayacak şekilde kullanmalar bu kapsamda değerlendirilmemelidir.

GDO ve ürünlerini, satışa arz etmek, GDO'ları veya GDO'lu ürünlerini üçüncü kişilerin satın alabilecekleri yer ve ortamda satmak amacıyla bulundurmak şeklinde anlaşılmalıdır.

GDO ve ürünlerini satmak, GDO'ları veya GDO'lu ürünlerini karşılıklı irade açıklaması ile üçüncü bir kişiye satmak şeklinde anlaşılmalıdır. Satma, borçlar hukuku anlamında şekil şartlarına bağlı olmak zorunda değildir. Yine, satış sözleşmesi yeterli sayılmalı, ayrıca edimin ifa edilip edilmediği önemli sayılmamalıdır.

GDO ve ürünlerini devretmek, GDO'ları veya GDO'lu ürünlerinin mülkiyetini veya zilyetliğini bir üçüncü kişiye geçirmek şeklinde anlaşılmalıdır. Ancak, fiilen geçirmeye gerek yoktur. İradi olarak bu yönde anlaşma yeterli sayılmalıdır.

GDO ve ürünlerinin bu özelliğini bilerek ve ticari amaçla satın almak, 'ya da' bağlacından sonra 'GDO ve ürünlerinin bu özel-

liğini bilerek ve ticari amaçla' ifadesine yer verilmiştir. Bu ifade, 'ya da' bağlacından önce suç olarak kabul edilen hareketlerden önce yer almamaktadır. Burada iki soruya cevap aranmalıdır: 1) Bu ifade nasıl anlaşılmalıdır? 2) Bu ifade kendisinden sonra gelen ve suç olarak kabul edilen bütün hareketleri kapsamakta mıdır?

Bize göre, ilk sorunun cevabı olarak, bu ifadenin, doğrudan kastı ifade ettiği söylenmelidir. Bu nedenle, bu ifadenin kapsamına giren hareketler ancak doğrudan kastla işlenebilir. İkinci sorunun cevabı olarak, bu ifade kendisinden sonra gelen bütün suç teşkil eden hareketleri kapsamaktadır.

GDO ve ürünlerinin bu özelliğini bilerek kabul etmek, GDO'ları veya GDO'lu ürünlerinin mülkiyetini veya zilyetliğini almayı kabul etmek şeklinde anlaşılmalıdır. Fiilen almak gerekmez. Bu yönde irade açıklamak yeterli sayılmalıdır.

GDO ve ürünlerinin bu özelliğini bilerek nakletmek, GDO'ları veya GDO'lu ürünleri bulundukları yerden başka bir yere taşımak şeklinde anlaşılmalıdır.

GDO ve ürünlerinin bu özelliğini bilerek bulundurmak, GDO'ları veya GDO'lu ürünleri belirli bir yerde zilyetlik veya malik sıfatı ile tutmak şeklinde anlaşılmalıdır.

Bu suçu oluşturan seçimlik hareketler, icrai şekilde işlenebilir.

Bu suçu oluşturan seçimlik hareketler, serbest harekettirler. İthal etme veya çevreye serbest bırakma, değişik şekillerde işlenebilir.

c) BK m. 15/3'te Suç Olarak Kabul Edilen Hareketler

BK m. 15/3'e göre, 'Bu Kanunda belirlenen esaslar çerçevesinde ithal edilen veya işlenen GDO'lardan elde edilen ürünleri, ithal izninde belirlenen amaç ve alan dışında kullanan, satışa arz eden, satan veya devreden ya da bu özelliğini bilerek ve ticari amaçla satın alan, kabul eden, nakleden veya bulunduran kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır'.

Bu fıkra ile BK m. 15/2 (bir önceki fıkra arasında), suç teşkil eden hareketler bakımından fark bulunmamaktadır. Bu nedenle, bu hareketler, yukarıda açıklanan anlamlar ile aynı anlama sahiptirler.

Peki, bu iki fıkra arasındaki fark nedir?

Bu iki fıkra arasındaki fark şu şekilde açıklanabilir: BK m. 15/2'de, 'Bu Kanunda belirlenen esaslar çerçevesinde ithal edilen veya **işlenen GDO'lar veya GDO'lu ürünler**' bulunmaktadır. Bu fıkra da ise, 'Bu Kanunda belirlenen esaslar çerçevesinde ithal edilen veya **işlenen GDO'lardan elde edilen ürünler**', bulunmaktadır.

Daha açık ifade etmek gerekirse, BK m. 15/2'de, işlenen **GDO'lar veya GDO'lu ürünler**'den bu fıkra da ise **işlenen GDO'lardan elde edilen ürünler**'den bahsedilmektedir.

Peki bu kavramlar ne anlama gelmektedir?

Bu kavramların ne anlama geldikleri, kanunun 'tanımlar' başlığı altındaki 2. maddede belirtilmiştir. Buna göre,

BK m. 2/1-k'ye göre, **GDO ve ürünleri**: 'Kısmen veya tamamen GDO'lardan elde edilen, GDO içeren veya GDO'lardan oluşan ürünleri' ifade etmektedir.

BK m. 2/1-j'ye göre, **GDO'lardan elde edilen ürünler**: 'Kısmen veya tamamen GDO'lardan elde edilmekle birlikte GDO içermeyen veya GDO'dan oluşmayan ürünleri' ifade etmektedir.

d) BK m. 15/4'te Suç Olarak Kabul Edilen Hareketler

BK m. 15/4'e göre, 'Yalan beyanda bulunarak bu Kanun hükümlerine göre alınması gereken ithal veya işleme iznini alan kişi, fiili daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu izne dayalı olarak GDO'ların, GDO ve ürünlerinin veya GDO'lardan elde edilen ürünlerin ithal edilmesi, işlenmesi, kullanılması, satışa arz edilmesi, satılması, devredilmesi, kabul edilmesi, nakledilmesi veya bulundurulması halinde, ayrıca yukarıdaki fıkralardaki hükümlere göre cezaya hükümlenir'.

Yalan beyanda bulunarak bu Kanun hükümlerine göre alınması gereken ithal veya işleme iznini almak, yalan beyana dayanarak GDO ve ürünlerinin veya GDO'lardan elde edilen ürünlerin Türkiye'ye ithal edilmesi için resmi makamların onayına bağlı ithal izni alma şeklinde anlaşılmalıdır.

Bu düzenlemede suç olarak kabul edilen hareket, bağılı hareketli bir suçtur. İki hareket birbirine bağlanmış bulunmaktadır. Bu nedenle, yalan beyanda bulunmadan mevzuatta belirtilen belge ve bilgiler yetkili otoriteye sunulurken GDO ve ürünlerinin veya GDO'lardan elde edilen ürünlerin Türkiye'ye ithal edilmesi için izin alınır, bu suç oluşmayacaktır.

İlk hareket yalan beyanda bulunmaktır. Yalan beyanda bulunmak, gerçeğin ya tamamen dışında beyanda bulunulması ya da bir kısmının beyanda bulunulması şeklinde anlaşılmalıdır. Gerçeğin tamamen dışında beyanda bulunulması, gerçeğin hiç belirtilmemesi şeklinde de ifade edilebilir. Yine, gerçeğin bir kısmının beyanda bulunulması, gerçeğin bir kısmının saklanması şeklinde de ifade edilebilir.

İkinci hareket, ilk harekete bağılı olarak, GDO ve ürünlerinin veya GDO'lardan elde edilen ürünlerin Türkiye'ye ithal edilmesi için izin almaktır. Bu iki hareket arasında nedensellik bağı bulunmalıdır. Bu nedenle, yalan beyanda bulunulmadan ve fakat mevzuata aykırı olarak, GDO ve ürünlerinin veya GDO'lardan elde edilen ürünlerin Türkiye'ye ithal edilmesi için izin alınır, bu suç oluşmayacaktır. Ancak, başka suçlar oluşabilir. Örneğin rüşvet suçu işlenerek izin alınabilir. Bu durumda, sadece rüşvet suçu oluşacaktır.

Yalan beyanda bulunulmasına rağmen, GDO ve ürünlerinin veya GDO'lardan elde edilen ürünlerin Türkiye'ye ithal edilmesi için izin alınamazsa, suç, teşebbüs aşamasında kalmış olacaktır.

Kanunda, 'fiili daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde' ifadesine yer verilmiştir. Bu ifade, bu düzenlemenin yardımcı norm özelliğine sahip olduğunu göstermektedir. Bu nedenle bu düzenleme, normların görünüşte içtimai açısından yardımcı norm özelliğine sahiptir.

Yalan beyanda bulunmak, TCK m. 206'da bağımsız bir suç olarak düzenlenmiştir. Bu fıkra ise, suçun ilk hareketi olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle, TCK m. 206 burada uygulanmamalıdır.

Önemle belirtmek gerekir ki, bu fıkra başta olmak üzere diğer fıkralarda suç olarak kabul edilen hareketlerin konusunu oluşturan GDO'lar veya GDO ve ürünlerinin; miktarı, değeri, cinsi, rengi veya ağırlığı önemli değildir. Ancak, miktar veya değer azlığı, uygulan-

cak cezaya etki edebilir. Örneğin, miktar veya değer bakımından çok az ise, temel ceza alt sınırdan belirlenebilir. Önemsiz denecek kadar az veya insan sağlığına olumsuz etki etmeyecek kadar az ise, haksızlığın derecesinin düşüklüğü nedeni ile ceza verilmeyebilir.

Biyogüvenlik Kanunu'nda düzenlenen suçlar bakımından kanundan ve uygulamadan kaynaklanan sorunlar şu şekilde belirtilebilir

1) Biyogüvenlik Kanunu'nda sıfır GDO kabul edilmiştir. Bu kanun yapılırken uluslar arası (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü/FAO, Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi/EFSA, Dünya Sağlık Örgütü/WHO) ve Avrupa Birliği (AB) mevzuatı esas alınmamıştır.¹

2) Biyogüvenlik Kanunu'nda sıfır GDO kabul edildiği için bilirkişi incelemesinde GDO var veya yok tespiti yapılmaktadır. Bu nedenle, GDO'nun var tespitinin yapılması halinde, Biyogüvenlik Kanunu'nda düzenlenen suçun olduğu kabul edilmektedir. Oysa, Avrupa Birliği (AB) 1829/2003 ve 1830/2003 yasal düzenlemelerinde bulaşı değeri %0,9 olarak belirlenmiştir. Bu düzenlemeye göre, bir gıda üründe %0,9'a kadar GDO bulunursa ürün GDO'lu olarak değerlendirilmemektedir.²

3) Amerika ve Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinde GDO'lu ürünlerin incelenmesi için bulunan teknolojik altyapı Türkiye'de bulunmamaktadır. Hem yeterli teknolojik cihazlar, araçlar hem de bu alanda yetişmiş insan bulunmadığı için, yapılan bilirkişi incelemeleri basit düzeyde kalmaktadır. Basit düzeyde yapılan bilirkişi incelemeleri, ceza soruşturmasına esas alınmakta ve Biyogüvenlik Kanunu'nda öngörülen cezaların oranını yüksek olması nedeniyle ağır cezai yaptırımlar gündeme gelmektedir. Bu yaptırımlar, işlenen haksızlık ile orantısızdır. Aynı zamanda hâkime geniş takdir yetkisi verilmiştir. Örneğin BK m. 15/1'de düzenlenen suçun cezası, 'beş yıldan on iki yıla kadar hapis' cezasıdır. Somut olayda, bir kişinin kusuru olmaksızın bir ürüne GDO bulaşmış olabilir. Bu durumda, kusursuz olarak bir kişiye 'beş yıldan on iki yıla kadar hapis' cezası uygulanabilecektir. Çünkü GDO'suz bir ürüne GDO bulaşımı çok kolay olabilmektedir. GDO'suz bir ürüne GDO, taşıma sırasında, laboratuvarıdan, ambarın altındaki tozdan

¹ Selim Çetiner, <http://ekonomi.haber7.com/sectorler/haber/1013468-sabanci-universitesinden-gdo-guvencesi>. Erişim tarihi, 1.4.2014.

² Selim Çetiner, <http://ekonomi.haber7.com/sectorler/haber/1013468-sabanci-universitesinden-gdo-guvencesi>. Erişim tarihi, 1.4.2014.

veya laboratuvarında daha önce test yapılan başka ürünlerden de bulaşabilir. Nitekim Mersin Limanı'nda bulunan çeltik olayında, söz konusu çeltiklerde, Amerika ve Almanya'da yapılan testlerde GDO'ya rastlanmazken, Türkiye'de akıl karıştırıcı şekilde 5 farklı sonuç çıkmıştır.³

4) Yapılması gerekenler nelerdir? Yapılması gerekenler şu şekilde ifade edilebilir:

a) Biyogüvenlik Kanunu uluslararası ve Avrupa Birliği mevzuatına uyumlu hale getirilmesidir.

b) Türkiye'de GDO'lu ürünlerin incelenmesi için dünyada bulunan en ileri teknolojik alt yapı oluşturulmalı ve bu ürünlerin incelemek için insan yetiştirilmelidir. Bu insanlar, hukuk uygulamasına önemli katkı sağlayacaklardır.

c) Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından "Genetik Yapısı Değiştirilmiş Organizmalar ve Ürünlerine Dair Yönetmelik Değişikliği" taslağı 4.09.2013 de görüşe açılmıştır. Bu taslak ile GDO bulaşısı tanımlanmaktadır. Uygulamada GDO ürünlerinin onaylanması, piyasaya arzı ve kullanımı konusunda sıkıntılar bulunmaktadır. Bu sıkıntıların giderilebilmesi için Biyogüvenlik Kanununda düzenlemeye gidilmesi gerekir. Ancak, böyle bir düzenleme yapılana kadar, mevcut yönetmelikte değişiklik yapılarak, GDO Bulaşı tanımının getirilmesi ile mevcut sorunların bir kısmı giderebilecektir. Ancak yönetmelikte değişiklik öngören taslak halen yayınlanmamıştır.⁴

Gıda ve yem sektörünün genetiği değiştirilmiş gıda ve yem kullanımından kaçınmalarına karşın bu maddeler tohum üretimi, ekim, hasat, nakliye, işleme ve depolama sırasında tesadüfi ve teknik olarak önlenemez şekilde geleneksel gıda ve yemde az miktarda bulunabilir. Bu gibi durumların önlenmesi için bir bulaşan tanımının ve bulaşan limitinin belirlenmesi gereklidir. Ürünlerde depolama, nakliye ve muhafaza esnasında veya çevresel faktörler nedeniyle GDO Bulaşanı tespit edilmesi, söz konusu ürünlerin Biyogüvenlik Kanununun 15. maddesinde belirtilen GDO'lu ürün olduğunu göstermemektedir.⁵

³ Selim Çetiner, <http://ekonomi.haber7.com/sektorler/haber/1013468-sabanci-universitesinden-gdo-guvencesi>. Erişim tarihi, 1.4.2014.

⁴ Türkiye Gıda ve İçecek Dernekleri Federasyonunun genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar ve ürünlere dair yönetmelikte değişiklikte yapılmasına ilişkin değişiklik taslağı önerisi.

⁵ Türkiye Gıda ve İçecek Dernekleri Federasyonunun genetik yapısı değiştirilmiş

GDO Bulaşanı: Genetik modifikasyon teknolojisi uygulanan veya uygulanmayan bir üründe, birincil üretim aşaması dahil üretim, imalat, işleme, hazırlama, işleme tabi tutma, ambalajlama, paketleme, nakliye veya muhafaza sırasında ya da çevresel faktörler ile bulaştığı tespit edilen onaylı veya onaysız GDO'ları

Bulaşı değeri: Bir ürünün tesadüfi veya teknolojik olarak önlenemeyen bulaşı sonucu GDO içerdiğinin kabul edilebileceği üst limit.

Ülkemizde onaylı olmayan ancak AB başta olmak üzere diğer ülkelerde onaylı olan GDO ürünlerin ithalatında aynı limanlar, aynı kamyonlar, aynı yükleme ekipmanları ve aynı gemiler kullanıldığından bulaşı kaçınılmaz olmaktadır. AB Dünya ticaretine konu olan neredeyse tüm GDO'ları onaylayarak önlemine almıştır. Bu nedenle AB'de onaysız genler için toleransın sıfır olarak uygulanması normal karşılanabilirken ancak ülkemizde bunun uygulanması mümkün görülmemektedir. AB ve diğer ülkelerde yeni GDO'lar onaylandıkça çevresel etmenler, ortak depolama ve taşıma süreçleri gibi nedenlerden dolayı teknolojik açıdan alınabilecek tüm önlemlere rağmen ürünlerimize GDO bulaşma riski gün geçtikçe artmaktadır. İthal gıda ve yem maddelerinin önlenemeyen bulaşı sonucu GDO içermesi nedeniyle bu ürünleri taşıyan gemilerimizin bekletilme ve geri çevrilme olasılığı da bu riskle birlikte gün geçtikçe artmaktadır. Bu nedenle uluslararası ticaretimizin engellenmeyip rekabet gücümüzün düşürülmemesi için bulaşan limitinin yönetmelikte tanımlanması ve yürürlüğe girmesi önemlidir. AB 1829/2003 ve 1830/2003 yasal düzenlemelerine uygun olarak bulaşı değerinin %0,9 olarak belirlenmelidir.⁶

Metinde geçen ölçüm limiti ifadesinden GDO analizinin yapıldığı cihazının ölçüm limiti anlaşılmaktadır. Herhangi bir analiz yönteminin ölçüm limiti bu analiz yöntemiyle tespit edilebilecek en düşük miktarı ifade etmektedir. Bu nedenle herhangi bir analiz yönteminin ölçüm limiti altında bir değer tespiti bilimsel açıdan mümkün olmadığından ilgili maddede belirtilen miktar analizlerinde ölçüm limitinin

organizmalar ve ürünlere dair yönetmelikte değişiklikte yapılmasına ilişkin değişiklik taslağı önerisi.

⁶ Türkiye Gıda ve İçecek Dernekleri Federasyonunun genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar ve ürünlere dair yönetmelikte değişiklikte yapılmasına ilişkin değişiklik taslağı önerisi.

altında GDO tespiti de olması mümkün olmayacaktır. Ayrıca ölçüm limiti laboratuvarlarda uygulanan analiz yöntemine göre değişkenlik göstereceğinden GDO bulaşanı olarak belirleme miktarı her laboratuvar ve analiz yöntemine göre değişkenlik gösterecektir. Açıklamalar doğrultusunda standart ve uygulanabilir bir işleyiş için bu ifadenin yapılan bulaşan tanımına da uygun olarak “bulaş değeri” olarak değiştirilmelidir.⁷

Analize alınan üründe GDO varlığının tespit edilmesi halinde; tespit edilen GDO’nun analizi yapılan ürün dışındaki bir ürüne ait olması veya yapılan miktar analizlerinde GDO miktarının bulaş değerinin altında belirlenmesi durumunda GDO bulaşanı olarak değerlendirilir.⁸

GDO bulaşanı olan ürünlerde bulaş olarak tespit edilen gen Biyogüvenlik Kurulu tarafından onaylanmış ise kullanımına izin verilmesi, onaylanmamış ürünler için ise belirlenecek olan bulaş değeri göz önüne alınarak kullanımına izin verilmesi sistemin işleyişini rahatlatacaktır.⁹

d) AB’nin onaylamış olduğu GDO’lu ürünlerin Türkiye’de de onaylanması sesli bir şekilde düşünülmeli ve bilimsel temeller ışığında tartışılmalıdır.¹⁰

e) Anayasa’nın 90. maddesinin son fıkrasının ikinci cümlesine göre, ‘(Ek cümle: 07/05/2004 - 5170 S.K./7.mad) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır’.

⁷ Türkiye Gıda ve İçecek Dernekleri Federasyonunun genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar ve ürünlere dair yönetmelikte değişiklikle yapılmasına ilişkin değişiklik taslağı önerisi.

⁸ Türkiye Gıda ve İçecek Dernekleri Federasyonunun genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar ve ürünlere dair yönetmelikte değişiklikle yapılmasına ilişkin değişiklik taslağı önerisi.

⁹ Türkiye Gıda ve İçecek Dernekleri Federasyonunun genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar ve ürünlere dair yönetmelikte değişiklikle yapılmasına ilişkin değişiklik taslağı önerisi.

¹⁰ Türkiye Gıda ve İçecek Dernekleri Federasyonunun genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar ve ürünlere dair yönetmelikte değişiklikle yapılmasına ilişkin değişiklik taslağı önerisi.

Beslenme en temel hak ve özgürlüklerden biridir. Konuya bu açıdan da bakılabilir. Bu açıdan bakıldığında, AB 1829/2003 ve 1830/2003 yasal düzenlemeleri, BK'nun uygulanmasında dikkate alınabilir. Ancak, Türkiye'nin bu yasal düzenlemeyi imzalayıp onaylayarak iç hukukun bir parçası haline getirip getirmediğine göre hareket edilmelidir.

f) Ülkemize ithal edilen ürünlerin taşındığı gemilerde daha önce taşınmış GDO'lu ürünlerden GDO bulaşımını önlemek veya kaçınmak neredeyse imkânsızdır.¹¹ Bu ve benzeri durumlarda bulaşından kaçınmanın imkânsız olduğu durumlarda, ortada kusurlu iradeye dayanan bir hareket bulunamayacağı için, cezai sorumluluk da bulunmayacaktır. Çünkü kusursuz suç ve ceza olmaz.

2) Netice

BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenmiş suçlar, sırf hareket suçlarıdır. Bu nedenle, bu düzenlemelerdeki suçların oluşabilmesi için ayrıca somut bir zarar veya neticenin gerçekleşmesi istenmemiştir. Dolayısıyla, BK m. 15'te suç olarak düzenlenen yasaklanmış hareketlerin işlenmesi ile birlikte suç tamamlanacaktır. Başka bir ifadeyle, BK m. 15'te düzenlenen suçların oluşabilmesi için, bu suçlar ile korunan hukuksal değer olarak; insan sağlığı ve çevrenin somut anlamda bir zarar görmesi aranmamıştır. Zarar görme tehlikesi yeterli görülmüştür.

3) Nedensellik Bağı

BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenmiş suçlar, sırf hareket suçlarıdır. Bu nedenle, nedensellik bağının tespiti önem taşımamaktadır.

Suçun Manevi Unsuru

BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenmiş suçlar, ancak kasten işlenebilirler. Bu nedenle taksirle işlenemezler.

BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenmiş suçlarda kast, hem doğrudan hem de olası kast şeklinde anlaşılmalıdır. Ancak, BK m. 15/2 ve 15/3'te özel kastla işlenebilen bir düzenlemeye yer verilmiştir.

¹¹ Türkiye Gıda ve İçecek Dernekleri Federasyonunun genetik yapısı değiştirilmiş organizmalar ve ürünlere dair yönetmelikte değişiklikte yapılmasına ilişkin değişiklik taslağı önerisi.

BK m. 15/2'de suç olarak kabul edilen hareketlerden GDO ve ürünlerinin **'bu özelliğini bilerek ve ticari amaçla'** satın alma, kabul etme, nakletme veya bulundurma hareketleri ancak özel kastla işlenebilir. Bu nedenle, olası kastla işlenemez.

BK m. 15/3'te suç olarak kabul edilen hareketlerden GDO ve ürünlerinin **'bu özelliğini bilerek ve ticari amaçla'** satın alma, kabul etme, nakletme veya bulundurma hareketleri ancak özel kastla işlenebilir. Bu nedenle, olası kastla işlenemez.

Ceza hukukunda kusura dayalı sorumluluk kabul edilmiştir. TCK m. 23'teki düzenleme bu anlayışın yasal dayanağıdır. Bir kişinin BK'nda yasak olarak kabul edilen hareketleri işlerken hiçbir kusurunun bulunmaması halinde, fail bu suçtan sorumlu tutulamaz. Örneğin, kaçınılmayan durumlarda, kişinin kusurundan bahsedilemez. Bir kişi, bir gıda ürününü taşıırken GDO'lu başka bir üründen GDO bulaşma ihtimali her zaman vardır. Kişi taşıdığı ürünün GDO'lu olmadığı bilerek taşıırken taşıdığı araçta daha önce GDO'lu ürün bulunmuş veya taşınmış ise, bu üründeki GDO kalıntıları çok rahat bir şekilde GDO'suz ürüne bulaşabilir. Yine, suç teşkil eden diğer hareketlerin maddi konusunu oluşturan gıda ürünlerine GDO bulaşabilir. Bazı durumlarda bu bulaşmanın önlenmesi mümkün olmayabilir. Yani karşı konulamayan bir durum söz konusu olabilir. Bu gibi durumların somut olayda araştırılması gerekir. Şirketlerin GDO bulaşmasını önleyici ön tedbirler alması bir yükümlülüktür. Bu ve benzeri tedbirlerin alınması halinde yine de GDO tespiti yapılırsa, artık kaçınılmaz bir durum söz konusu olacaktır.

Uygulamada GDO'lu soya fasulyesini satın almak suretiyle BK m. 15/3'te düzenlenen suçu işlediği yönünde açılan davada, ilk derece mahkemesi, sanığın satın aldığı soya fasulyesinin GDL'lu olduğunu bilmediği, bu nedenle suç işleme kastının bulunmadığı gerekçesi ile beraat kararı vermiştir. T.C. Konya 10. Asliye Ceza Mahkemesi, Esas:2013/60, Karar: 2013/517.

Ceza Sorumluluğunu Kaldıran Nedenler

1) Hukuka Uygunluk Nedenleri

a) Meşru Savunma

BK m. 15'te dört farklı fıkrada düzenlenen suçlar bakımından meşru savunma hükümlerini uygulamak mümkün gözükmemektedir.

b) Kanun Hükmünü Yerine Getirme

BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenen suçlar bakımından kanun hükmünü yerine getirme hükümlerini uygulamak mümkün gözükmemektedir.

c) Hakkın Kullanılması

BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenen suçlar bakımından hakkın kullanılması hükümlerini uygulamak mümkün gözükmemektedir.

d) İlgilinin Rızası

BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenen suçlar bakımından ilgilinin rızası hükümlerini uygulamak mümkün gözükmemektedir. Çünkü, bu suçlar bakımından rıza gösterecek kişi, toplumdur.

2) Kusurluluğu Kaldıran Nedenler

a) Zorunluluk Hali

BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenen suçlar bakımından zorunluluk hali hükümlerini uygulamak mümkün gözükmemektedir.

b) Yetkili Amirin Emrini Yerine Getirme

BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenen suçlar bakımından yetkili amirin emrini yerine getirme hükümlerini uygulamak mümkün gözükmemektedir.

c) Cebir, Tehdit

BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenen suçlar bakımından, cebir veya tehdit hükümleri uygulanabilir. Örneğin, BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenen suçlar, bir başkasının cebir veya tehdidi sonucu işlenmek zorunda kalınmışsa, suçun faili, bu hareketlere maruz kalarak suçu işleyen değil, bu hareketleri yaparak suçu işleten kişi veya kişiler olacaktır.

d) Hata

BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenen suçlar bakımından, hata hükümleri uygulanabilir. Özellikle, suçun maddi konusu üzerinde hata yapılabilir. Yani, örneğin kişi sattığı gıda ürününün GDO'lu, GDO ürünleri veya GDO'lardan elde edilen ürünlerden biri olduğunu

bilmeyebilir. Somut olayda, bilmesi de beklenmeyebilir. Bu durumda, failin kastının bulunmaması, bu suçların da taksirle işlenemeyecek olması nedeniyle, cezai sorumluluk yoluna gidilemeyecektir.

Suçun Tamamlanması

BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenmiş suçlar, sırf hareket suçları oldukları için, kanunda suç olarak düzenlenmiş olan hareketlerden birinin işlenmesi ile suç tamamlanır.

Suçun Özel Görünüş Şekilleri

1)Teşebbüs

BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenmiş suçlar, sırf hareket suçları oldukları için, eğer, hareketler kısımlara bölünebiliyorsa, teşebbüs mümkün olacaktır. Bölünemiyorsa, teşebbüs mümkün olmayacaktır.

2)İştirak

BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenmiş suçlar bakımından iştirak özellik göstermez. Bu nedenle iştirakin her şekli mümkündür.

3)İçtima

a) Bileşik Suç

BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenmiş suçlar bakımından bileşik suç düzenlemesine yer verilmemiştir.

b) Zincirleme Suç

TCK m. 43'te düzenlenen koşulların gerçekleşmesi halinde, zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilir.

BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenmiş suçlar, eğer bağımsız suç düzenlemesi kabul edilirse, zincirleme suç hükümlerinin uygulanabilmesi için, birden çok işlenen suçun aynı fıkra düzenlenmiş suç olması gerekir.

BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenmiş suçlar, eğer bağımsız suç düzenlemesi kabul edilmeyip, bu suçun birer işleniş şekilleri olarak kabul edilirse, birden çok işlenen suçun aynı fıkra düzenlenmiş suç olması gerekmez. Farklı fıkralarda düzenlenen suçların işlenmesi

halinde de, zincirleme suç hükümleri uygulanabilir. Biz, bu ikinci kabulü benimsiyoruz.

c) Fikri içtima

Koşulları gerçekleştiği takdirde, fikri içtima hükümleri uygulanabilir.

d) Normların Görünüşte İçtiması

BK m. 15/4 – ilk cümle, normların görünüşte içtimasının bir türü veya şekli olarak yardımcı norm niteliğindedir.

Burada, BK m. 15'te dört farklı fıkra düzenlenmiş suçlar ile TCK m. 186'da düzenlenen 'Bozulmuş veya değiştirilmiş gıda veya ilaçların ticareti' suçu arasındaki ilişki gündeme gelebilir.

TCK m. 186/1'e göre, 'Kişilerin hayatını ve sağlığını tehlikeye sokacak biçimde bozulmuş, değiştirilmiş her tür yenilecek veya içilecek şeyleri veya ilaçları satan, tedarik eden, bulunduran kimseye bir yıldan beş yıla kadar hapis ve binbeşyüz güne kadar adli para cezası verilir'.

Bu düzenlemede '...değiştirilmiş her tür yenilecek veya içilecek şeyleri veya ilaçları satan, tedarik eden, bulunduran' ifadesi, BK m. 15/2 veya 3 ile ilişki içinde olabilir.

BK m. 15/2 veya 3 ile TCK m. 186/1 arasında normların görünüşte içtiması söz konusudur. Çünkü her ikisi düzenlemede 'kamu sağlığını korumak' istenmektedir. BK m. 15/2 veya 3, daha özel norm olduğu için, özel normun önceliği ilkesi gereği, sadece BK m. 15/2 veya 3'ten cezai sorumluluk yoluna gidilmelidir.

e) Gerçek İçtima

BK m. 15/4'te gerçek içtima düzenlemesine yer verilmiştir.

BK m. 15/4'e göre, 'Yalan beyanda bulunarak bu Kanun hükümlerine göre alınması gereken ithal veya işleme iznini alan kişi, fiili daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu izne dayalı olarak GDO'ların, GDO ve ürünlerinin veya GDO'lardan elde edilen ürünlerin ithal edilmesi, işlenmesi, kullanılması, satışa arz edilmesi, satılması, devredilmesi, kabul edilmesi, nakledilmesi veya bulundurulması

halinde, ayrıca yukarıdaki fıkralardaki hükümlere göre cezaya hükümlenir’.

Bu düzenlemeye göre, BK m. 15/4 – ilk cümlede düzenlenen suçtan dolayı cezai yaptırım uygulanacaktır. Daha sonra, bu suç işlendikten sonra, BK m. 15/4 – ikinci cümleye göre, GDO’ların, GDO ve ürünlerinin veya GDO’lardan elde edilen ürünlerin ithal edilmesi, işlenmesi, kullanılması, satışa arz edilmesi, satılması, devredilmesi, kabul edilmesi, nakledilmesi veya bulundurulması, BK m. 15/2 veya 3’te suç olarak düzenlendiği için ayrıca bu suçlardan da cezai yaptırım uygulanacaktır. Kısaca, BK m. 15/4 – ilk cümle ile ikinci cümle içtima etmektedir.

Ancak, burada önemli bir husus atlanmıştır. Bu atlanan önemli husus şudur: BK m. 15/1, 2, 3’te GDO’ların, GDO ve ürünlerinin veya GDO’lardan elde edilen ürünlerin ‘işlenmesi’ suç olarak düzenlenmemiştir. İşlenme kelimesi, ilk defa burada geçmektedir. Ancak, cezai sorumluluk bakımından yukarıdaki fıkraya gönderme yapılmıştır.

Peki, bu durumda işlenme kelimesinden dolayı nasıl cezai sorumluluk belirlenecektir? GDO’ların, GDO ve ürünlerinin veya GDO’lardan elde edilen ürünlerin ‘işlenmesi’ halinde cezai sorumluluğun kabul edilmesi, kanunilik ilkesine aykırılık oluştur mu?

İlk önce, işleme kelimesinin ne anlama geldiğini belirlemek gerekir. İşleme kelimesi, BK m. 2/1-m’de tanımlanmıştır.

BK m. 2/1-m’ye göre, işleme kelimesi ‘GDO ve ürünlerinin, gıda, yem veya diğer amaçlarla kullanılmasını sağlamak için yapılan ve ürünün ilk halini önemli ölçüde değiştiren herhangi bir faaliyeti’ ifade eder.

Bize göre, kanun koyucu, işlenme kelimesini buraya koyarken bilinçsizce hareket etmiştir. Yukarıda suç teşkil eden seçimlik hareketlerden biri olarak kabul etmiştir. Ancak, bu açıkça düzenlenen seçimlik hareketlerin içinde bulunmamaktadır. BK, 15/4 –ikinci cümle, yardımcı norm niteliğindedir. Burada kural belirtilmiş (yasaklanan hareket belirtilmiş) yaptırım için yukarıdaki fıkralara gönderme yapılmıştır. Ancak, yukarıdaki fıkralarda işlenme kelimesine (suç olarak kabul edilen harekete) yer verilmediği için hangi fıkraya göre cezai sorumluluk yoluna gidileceği belirli değildir. **Bu nedenle, cezada kanunilik ilkesine aykırıdır.**

Yaptırım

1)Hapis ve Adli Para Cezası

BK m. 15/1'de, 'beş yıldan on iki yıla kadar **hapis** ve on bin güne kadar **adli para cezası**' öngörülmüştür.

BK m. 15/2'de, 'dört yıldan dokuz yıla kadar **hapis** ve yedi bin güne kadar **adli para cezası**' öngörülmüştür.

BK m. 15/3'te, 'üç yıldan yedi yıla kadar **hapis** ve beş bin güne kadar **adli para cezası**' öngörülmüştür.

BK m. 15/4'te, ceza bakımından BK m. 15/3'e gönderme yapılmıştır.

2)İdari Para Cezası ve Tüzel Kişiler Hakkında Güvenlik Tedbirleri

BK m. 15/5'e göre, 'Bu maddede yer alan suçların bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde ve yararına olarak işlenmesi halinde, bu tüzel kişiye yüz bin Türk Lirasından iki yüz bin Türk Lirasına kadar idari para cezası verilir ve **ayrıca tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur**'.

BK m. 15/5'te, 'Bu maddede yer alan suçların bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde ve yararına olarak işlenmesi halinde, tüzel kişi hakkında hem idari yaptırım hem de güvenlik tedbiri uygulanabilecektir'.

Peki, bu düzenleme, non bis in idem ilkesi ile bağdaşır mı? Yine, bu düzenleme Kabahatler Kanunu (KK) m. 15/3'teki düzenleme ile bağdaşır mı?

Non bis in idem ilkesi, aynı kişi ve aynı fiil hakkında birden fazla aynı tür yaptırım uygulanmamasını ifade eder. Bu düzenlemede öngörülen yaptırımların türü farklıdır. Bu nedenle, bu düzenleme, non bis in idem ilkesine aykırı değildir.

KK m. 15/3'e göre, 'Bir fiil hem kabahat hem de suç olarak tanımlanmış ise, sadece suçtan dolayı yaptırım uygulanabilir. Ancak, suçtan dolayı yaptırım uygulanmayan hallerde kabahat dolayısıyla yaptırım uygulanır'.

BK m. 15/6'da, KK m. 15/3 ile uyum içinde olan bir düzenlemeye yer verilmiştir.

BK m. 15/6'a göre, 'Bu Kanunun 7 nci maddesinde düzenlenen yü-

kümlülükleri yerine getirmeyen başvuru sahiplerine, fiilleri suç oluşturmadığı takdirde, her bir yükümlülük ihlali dolayısıyla on bin Türk Lirasından otuz bin Türk Lirasına kadar idari para cezası verilir’.

Peki, BK m. 15/7’de yer alan düzenleme nedir? Başka bir ifadeyle, bu kanunda düzenlenen kabahat nedir?

BK m. 15/7’a göre, ‘GDO ve ürünlerini bu Kanun hükümlerine aykırı olarak kapalı alanda kullananlara, fiilleri suç oluşturmadığı takdirde, on bin Türk Lirası idari para cezası verilir’.

Bu düzenlemede, suç oluşturmadığı takdirde, kabahat oluşturan hareket, ‘GDO ve ürünlerini bu Kanun hükümlerine aykırı olarak kapalı alanda kullananlarda kullanmaktır’.

BK m. 15/2’de, ‘Bu Kanunda belirlenen esaslar çerçevesinde ithal edilen veya işlenen **GDO’ları veya GDO ve ürünlerini**, ithal izninde belirlenen amaç ve alan dışında kullanmak’ suç olarak düzenlenmiştir.

BK m. 15/3’te, ‘Bu Kanunda belirlenen esaslar çerçevesinde ithal edilen veya işlenen **GDO’lardan elde edilen ürünleri**, ithal izninde belirlenen amaç ve alan dışında kullanmak’ suç olarak düzenlenmiştir.

Yukarıda ilgili bölümde de ifade edildiği gibi, BK m. 15/3, BK m. 15/2’den farklıdır. Bu fark, burada, koyu harfler ile gösterilmiştir.

Suç oluşturan hareket, ‘kullanmaktır’. Kabahat oluşturan hareket ise, ‘kapalı alanda kullanmaktır’.

Kapalı alanda kullanmak, kullanmak kelimesinin anlamı veya kapsamı içindedir. Bu nedenle, kapalı alanda kullanmak da suç oluşturur. Bu durumda, BK m. 15/7’a göre, sadece suçtan sorumluluk yoluna gidilecektir.

Son olarak, şu hususa değinmek yerinde olur. BK m. 15/7’de, ‘**GDO ve ürünlerini** bu Kanun hükümlerine aykırı olarak kapalı alanda kullanmak’ suç oluşturmadığı takdirde kabahat oluşturup idari para cezası öngörülmüştür. Bu durumda, **GDO’lardan elde edilen ürünlerin** kapalı alanda kullanılması bakımından idari para cezası öngörülmüştür. Ancak, sonuç bakımından değişen bir şey yoktur. Böyle bir düzenleme bulunsaydı bile, BK m. 15/3’te kullanmak kelimesine yer verildiği için, kullanmak hareketi kapalı alanda kullanmayı da içerdiği için ayrıca idari para cezası uygulanmayacaktı.

Ceza Muhakemesine İlişkin Sonuçlar

1) Şikâyet

BK m. 15'te dört farklı fıkra da düzenlenen suçların soruşturulması ve kovuşturulmasında şikâyet koşulu aranmamıştır. Bu nedenle, re'sen soruşturulup kovuşturulacaktır.

2) Yeterli Şüpheye Ulaşılamaması Nedeniyle Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı

Uygulamada, Cumhuriyet savcılığı kakaolu fındık kremasından alınan numunelerde GDO tespit edilmesi üzerine başlattığı soruşturma sonucunda tarafların ifadelerini almıştır. Bu ifadeler kapsamında kakaolu fındık kreması üreten X şirketi verdiği ifadesinde; kakaolu fındık kremasını üretmek için aracı veya tedarikçi Y şirketinden soya unu aldıklarını, bu şirketin de sattıkları unlarında GDO barındırmadığına ilişkin sertifikalarının bulunduğu, bu sertifikaya güvenerek un aldıklarını beyan etmiştir. Tedarikçi şirket, unu üreten şirket olan Z şirketinden satın aldıklarını, bu şirketin de ürünlerinde GDO içermediğine ilişkin sertifikalarının bulunduğunu, bu sertifikaya güvendiklerini, bu ürünlerde GDO tespit edilmesi üzerine ticari ilişkilerini bitirdiklerini belirtmişlerdir. Unu üreten şirket olan Z şirketi ise, soya unu, soya küspesi ve soya fasulyesi üretimi, paketlenmesi ve piyasaya arz edilmesi konusunda sorumlu şirketlerin olduğunu belirtmiştir. Yapılan bilirkişi incelemesinde, GDO'lu ürünlerde birbirini takip eden birden çok silsilenin olduğu, bu silsile içinde kimin sorumlu olacağının tespit edilmediği belirtilmiştir. Cumhuriyet savcılığı tarafların bu ifadeleri ve bilirkişi değerlendirmesini birlikte değerlendirerek, tarafların suçu işlediklerine dair **yeterli şüpheye ulaşamadığı gerekçesi ile kovuşturmaya yer olmadığı kararı** vermiştir. T.C. Çumra Cumhuriyet Başsavcılığı, Soruşturma No: 2012/831, Karar no: 2013.

3) Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi Gereğince Beraat Kararı

Uygulamada, kakaolu fındık kreması üreten X şirketinin üretim yerinde yapılan denetim sonucu elde edilen örneklerin bilirkişiye incelettirilmesi sonucu bu örneklerde DGO tespit edilmiş ve bunun üzerine dava açılmıştır. X şirketinin sahibi yaptığı savunmasında, davaya konu olan örneklerde GDO bulunduğuna ilişkin bilirkişi değerlendirmesi üzerine söz konusu örnekleri TÜBİTAK'a ve bir yabancı şirkete tekrar incelettirdiklerini bu incelemelerde

GDO tespit edilemediğini belirtmişlerdir. Mahkeme, sanığın denetim sonucu elde edilen örneklerde insan sağlığını tehlikeye atacak biçimde bozulmuş, değiştirilmiş nitelikte yenilecek ürün bulundurup sattığı yönünde **yeterli, her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı başka delil elde edilemediği gerekçesi ile beraat kararı** vermiştir. T.C. Kayseri 6. Asliye ceza mahkemesi, Esas: 2013/464, Karar: 2013/6531.

Uygulamada, bir başka davada mahkeme, sanığın GDO'lu ürünü bu özelliğini bilerek satışa sunduğuna ilişkin, hiçbir delilin bulunmadığı gerekçesi ile beraat kararı vermiştir. Davaya konu olayda iddia makamı, gıda işi yapan X şirketinde yapılan denetim sonucu üzerlerinde NON GMO (Genetik Olarak Değiştirilmemiş) yazan 'Doğalsan Eti Kıyma' örnekleri alındığı, bu örneklerin Ankara İl Kontrol Laboratuvar Müdürlüğünde incelettirildiği, bu inceleme sonucunda bu örneklerde GDO tespit edildiği bu nedenle, Biyogüvenlik Kanunu'nun 15/2'de düzenlenen suçun oluştuğunu belirtmiştir. Savunma makamı, uzun süredir gıda işleri ile uğraştığını suça konu Doğalsan Soya Eti'ni ithalatçı Y şirketi ithal ettiğini, ürünü ise Z şirketinden aldığını, suç tarihinde 5477 sayılı yasanın yürürlükte bulunmadığını, suça konu GDO'nun eşit değerinin 1000/9'un altında yani 1000/1 olduğunu, suç işlemediğini belirtmiştir. Mahkeme ise, her ne kadar iddianamede sanığın 5977 sayılı biyogüvenlik kanunun 15/2'de düzenlenen suçtan dolayı cezalandırılması istenmişse de, suçun işlendiği tarihte bu yasanın uygulanmasının mümkün olmadığı, sanığın usulüne uygun şekilde ithal edilen **soya etini amaç ve alanı dışında kullandığı ve bu özelliğini bilerek satışa sunduğuna ilişkin hiçbir verinin bulunmaması nedeniyle beraat kararı** vermiştir. Ancak, mahkeme, sanığın hareketinin 5996 sayılı veteriner hizmetleri, bitki sağlığı Gıda ve Yem Kanunu m. 24/3'e aykırı olması nedeniyle sanık hakkında aynı kanunun 40. Maddesinin k bendine göre 10. 000 TL idari para cezası uygulanması gerektiğini belirtmiştir. . T.C. Ankara 23. Asliye ceza mahkemesi, Esas: 2011/600, Karar: 2012/602.

Sonuç

İnceleme sonucu ulaştığımız sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

1) BK m. 15'te dört farklı fıkra da yer alan düzenlemeler aynı suç tipinin farklı işleniş şekilleridir.

2) Biyogüvenlik Kanunu'nda sıfır GDO kabul edilmiştir. Bu kanun yapılırken uluslararası (Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü/

FAO, Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi/EFSA, Dünya Sağlık Örgütü/WHO) ve Avrupa Birliği (AB) mevzuatı esas alınmamıştır, alınmalıdır.

3) Biyogüvenlik Kanunu'nda sıfır GDO kabul edilmiştir. Oysa, Avrupa Birliği (AB) 1829/2003 ve 1830/2003 yasal düzenlemelerinde bulaşıcı değeri % 0,9 olarak belirlenmiştir. Avrupa Birliği (AB) 1829/2003 ve 1830/2003 yasal düzenlemeleri, iç hukuka da yansıtılmalıdır. Kanun değişikliğinin zor olması dikkate alındığında, yönetmelik ile bu değişiklik yapılabilir.

4) Haksızlık (suç) ile yaptırım (ceza) arasında orantı bulunmalıdır. Bu evrensel bir hukuk ilkesidir. Bu ilkeye BK'nda uyulmadığı görülmektedir. Örneğin BK m. 15/1'de düzenlenen suçun cezası, 'beş yıldan on iki yıla kadar hapis' cezasıdır. Hem öngörülen ceza miktarının yüksekliği hem de cezaların alt ve üst sınırları arasındaki makas aralığının genişliği isabetli olmamıştır. Ceza miktarlarının azaltılarak, cezaların alt ve üst sınırları arasındaki makas aralığı daraltılarak temel cezanın tayininde hâkime tanınan takdir yetkisi de kısıtlanmalıdır.

Bu düzenlemeye göre, bir gıda ürününde % 0,9'a kadar GDO bulunursa ürün GDO'lu olarak değerlendirilmemektedir.

5) GDO'suz bir ürüne GDO, karşı konulamayan, öngörülemeyen veya kaçınılması mümkün olmayan birçok dış etkenden dolayı bulabilir. Bu gibi durumlarda, failde kusurlu hareketten bahsedilemez. Buna bağlı olarak da, cezai sorumluluk doğmaz. Çünkü kusursuz suç ve ceza olmaz. Somut olayda, Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme bu durumları gözetmelidir.